

در نشست تخصصی نقش ارتباطات اجتماعی حول مسئله آب، مطرح شد:

قطعات پازل آب کجایند؟

هیأت امنای انجمن پسته ایران از دیگر کسانی بود که در تریبون آزاد قرار گرفت و به نقد عدم دقت و شفافیت در اطلاعات پرداخت. نبود اطلاعات به روز، عدم وجود قوانین کارآمد، وجود ترس از بیان حقایق مجموعه عواملی بودند که

از نظر نوید ارجمند مانع تصمیم‌گیری درست می‌شدند. وی گفت: «امیدوارم اشتباه کنم، ولی نسل‌های آینده ما را نفرین خواهند کرد، چون ما در توجه به آیندگان جدی نبودیم. از آینده به خودمان قرض دادیم. سوبسید گرفتیم و منابع نسل‌های آینده را در جایگاه کشاورز یا دولت خورديم. در جایگاه رسانه با بیان نکردن حقیقت و گسترده نکردن دانش در سطح عمومی به خودمان اجازه دادیم این مملکت را تخریب کنیم. به صورتی که شاید دشمنان ما هم نمی‌توانستند.» وی اضافه کرد: «به این مسئله فکر کنیم در ساختار فعلی، یعنی ساختار متمرکز دولتی با نظارت ناکافی، چه گفت‌وگویی وجود دارد که ما بتوانیم به آن بپردازیم و اثرگذار باشد و تغییری در رویه حاکمیت بدهد؟! وقت‌مان زیاد نیست. خیلی هم بخواهیم گفت‌وگو کنیم آب تمام می‌شود. ما باید به صورت اورژانسی با اتکای به حقیقت و بدون رو دربايستی با خودمان و دیگران صحبت‌های عمیق داشته‌باشیم و براساس آمار دقیق و به‌روز به جواب برسیم.»

سیدطه علوی کارشناس آب زرنده با این نقد آغاز کرد که چرا نمایندگان سایر نهادها مانند شهرداری، آب و فاضلاب و صنعت حضور ندارند. وی تأکید کرد: «گفت‌وگویی به جواب خواهد رسید که همه طرفین موضوع در آن شرکت کنند. من در جایگاه کارشناس در زرنده تلاش می‌کنم کشاورزان را قانع کنم که کاهش برداشت داشته‌باشند. آن وقت کشاورز می‌پرسد اگر آب نیست این همه کارخانه که مثل قارچ سبز شده‌اند با کدام آب کار می‌کنند؟!» رامبد اخلاص‌پور کشاورز منطقه ارزوئیه در تریبون

مملکت است و تا کنون به شکل‌های مختلف توسعه کشاورزی از طریق وام‌ها و مجوزهای گوناگون از طرف دولت تشویق می‌شده، چگونه به یک‌باره کشاورزان متهم‌ترین گروه هدردهنده آب کشور شناخته شده‌اند؟! حسین رضایی، رئیس

جهاد کشاورزی رفسنجان از دیگر شرکت‌کنندگان نشست بود. وی گفت: «صنعت پسته بهترین صنعت موجود در منطقه است، ولی این مسئله اهمیت دارد که ما فشار را از روی منابع آب زیرزمینی برداریم. راهکارهای موجود برای حفظ آب تاکنون جوابگو نبوده‌اند، چرا که اگر یکی از آنها جواب داده بود ما امروز در این موقعیت نبودیم.» حسین رضایی به نقد این مسئله پرداخت که مقامات ارشد کشور دائماً تأکید دارند باید صنعت را جایگزین کشاورزی کرد، درحالی‌که اشتغال‌زایی صنعت در مقابل کشاورزی ناچیز است. وی تأکید کرد «مسئولان دقیق و شفاف باید بگویند که آیا باز می‌خواهند صنعتی مانند فولاد را راه‌اندازی کنند که آب بیشتری از پسته مصرف می‌کند و یارانه‌های پنهان آب و انرژی دارد؟»

محمد میرزایی، استاد دانشگاه و باغدار منطقه چترود، حل مسئله آب را در گرو سه سطح تصمیم‌گیری کلان، کارشناسی و مردم معرفی کرد. از نظر وی سطح تصمیم‌گیری‌های کلان فراتر از دولت و مجلس لازم است، چرا که سیاست غلط در سطح کلان بار اضافی روی کشاورزی گذاشته‌است.

وی در رابطه با نقش مردم و فرهنگ‌سازی تأکید کرد: «من اطمینان دارم اگر کشاورزان ما اطلاعاتی که در دهه چهلیم انقلاب دارند را در دهه اول انقلاب داشتند، درصد بسیاری زیادی اصرار نمی‌کردند به سمت کشاورزی بروند» نوید ارجمند، عضو

نشست تخصصی نقش ارتباطات اجتماعی در اصلاح مدیریت منابع آب زیرزمینی ۲۰ اردیبهشت ۹۷ در دانشگاه شهید باهنر کرمان با حضور جمعی از اساتید ارتباطات و جامعه‌شناسی، کشاورزان، کارشناسان و سایر علاقه‌مندان به مسئله آب برگزار شد.

هدف از این نشست، هم‌اندیشی از طریق گفت‌وگو در مورد مسئله آب از نگاه ارتباطات بود و به نقادی نقش رسانه‌های داخلی در پوشش مسائل آب پرداخته شد. این نشست با شعار «هیچ راه حل ساده‌ای وجود ندارد، بیا بید گفت‌وگو کنیم» قصد داشت در عمل به اهمیت گفت‌وگو پیرامون آب بپردازد. برای دستیابی به این هدف از همان ابتدا تریبون آزاد در اختیار مهمانان قرار گرفت و سپس در پنل تخصصی موضوعات شرح و بسط داده‌شدند.

در میانه برنامه از حاضران دعوت شد در یک بازی پازل شرکت کنند. پازل منظره زیبایی دریاچه و یک پل در میان جنگل انبوه بود. شرکت‌کنندگان قطعه پازلی را که در ابتدای مراسم در پوشه‌ای دریافت کرده‌بودند را روی میز پازل قرار دادند و به کمک تسهیلگران نشست آن را جایابی کردند. بعضی افراد قطعه خود را پنهان کرده‌بودند و بعضی دیگر پیش از پایان نیمه اول، نشست را ترک کردند. بعضی نیز علاقه‌ای به شرکت در بازی نداشتند. در نهایت از تحلیل نتیجه بازی در جمع‌بندی موضوع نشست استفاده شد.

گفت‌وگو در تریبون آزاد

در بخش اول، مهندس زراعتکار، مدیر بخش مطالعات آب منطقه‌ای با موضوع وضعیت آب استان و راهکارهای پیش‌رو آغاز کننده مسئله بود.

سپس بهروز زینلی، کشاورز نمونه و تسهیلگر کانون یادگیری نوق به نقد سیاست‌ها

و جبهه‌گیری‌های علیه کشاورزی پرداخت. وی گفت: «ما مملکت زنده کش مرده پرستیم» نقد بهروز زینلی تأکید بر این داشت که در شرایطی که پسته ارزآورترین محصول این

و ظریف است.»

انوش اسفندیاری در نقد راه حل‌هایی که در این حوزه اعلام شده‌اند گفت: «موضوع سر این است که این مسئله یک مسئله اجتماعی است. ولی ما با آن یک برخورد فناوری و تکنیکی می‌کنیم. یعنی اینکه این را خلاصه‌اش می‌کنیم که اگر شیوه‌های آبیاری ما قطره‌ای شوند و روش کار ما عوض شود مساله حل می‌شود. یعنی در واقع مسئله را به یک موضوع تکنیکی تنزل می‌دهیم در صورتی که موضوع، انسانی است و باید از راه‌های انسانی و اجتماعی این موضوع را مورد توجه قرار دهیم و نیازمند یک همبستگی و انسجام اجتماعی است.»

آب در رسانه ملی؛ زیر ۳۰ ثانیه

اکبر نصرالهی از منظر ظرفیت‌های رسانه به مسئله آب اشاره کرد و تأکید نمود: «اگر رسانه‌ها از نقش خود در مواجهه با بحران غفلت کنند خودشان دچار بحران می‌شوند، چرا که نیاز مخاطب را نمی‌شناسد و منعکس نمی‌کنند.» وی در حوزه رسانه به سه آسیب اشاره کرد: «یک: نحوه پرداختن به مسائل حوزه آب کلی، رویدادی و شهرت محور است؛ یعنی محدود می‌شود به مصرف آب و اصراف که کلی هستند و اولویت آب این مسائل نیست. اگر مسئولین در این مورد حرفی بزنند به آن پرداخته می‌شود، اما اگر شخصی عادی صحبت کند به آن نمی‌پردازند. دو: موضوع آب را مسئله اجتماعی نمی‌دانند. اگر بپذیریم مسئله آب یک مسئله اجتماعی است، با نسخه‌های تزریقی، معجزه‌ای اتفاق نمی‌افتد. سوم، رسانه را یک ضلع ارتباطات آب بدانیم. باید رسانه را به عنوان یک طرف مهم ماجرا در فرایندها درگیر کنیم.»

حل بحران آب باید به سمت مسیری برویم که مشخص شود هر قسمت از پازل دست چه کسی است و چگونه بازی می‌کند تا بتوان مسئله آب را حل کرد.

پنل تخصصی ارتباطات اجتماعی

بعد از ارائه نقطه نظرات برخی گروه‌های ذی‌نفع مختلف در مسئله آب، پنل تخصصی با موضوع نقش ارتباطات اجتماعی در اصلاح مدیریت منابع آب زیرزمینی با حضور دکتر اکبر نصرالهی، استاد ارتباطات و متخصص در حوزه رسانه، دکتر هادی خانیکی، استاد ارتباطات و متخصص در حوزه گفت‌وگو، مهندس انوش اسفندیاری، پژوهشگر آب و متخصص در حوزه حکمرانی آب و دکتر داریوش بوستانی جامعه‌شناس و متخصص در حوزه مسائل اجتماعی با رویکرد کیفی برگزار شد.

راه حل انسانی می‌خواهیم، نه تکنیکی

این پنل با صحبت انوش اسفندیاری بر بازتخصیص منابع آب همراه بود. با توجه به این که بازتخصیص منابع آب از اختصاص آب جدید سخت‌تر و پیچیده‌تر است، وی گفت: «در برنامه ششم توسعه پیش‌بینی شده است که ۱۰ میلیارد متر مکعب از برداشت‌های ما کاسته شود. براساس آمار کرمان برای پایداری سفره باید یک سوم آب فعلی برداشت شود. این یک سوم کردن برداشت‌ها متعلق به یک نظام اجتماعی است، در نتیجه مقاومت در برابر آن وجود دارد. در شرایط فعلی باز تخصیص به لحاظ اقتصادی با مسئله کارایی روبه‌رو است و به لحاظ اجتماعی با مسئله انصاف و عدالت؛ در نتیجه فرایندی بسیار پیچیده

آزاد نشست حاضر شد. وی معتقد بود مردم مظلوف ظرف دولت هستند و سیاست‌گذاری‌های دولت در حوزه اشتغال، مردم را به سمت کشاورزی سوق داده‌است و با وجود هشدارهای کارشناسان از دهه ۳۰ تا کنون دولت تمام فشار اشتغال را روی منابع آب زیرزمینی گذاشته‌است. در نتیجه در مجازات این اشتباه دولت وظیفه دارد از مدیریت آب کنار رود و آب را به مردم و کارشناسان بسپارد.

رامبد اخلاص پور علاوه بر نقد ساختار مدیریت تقاضا در مسئله آب به نقد دخالت‌های از بالا به پایین دولت پرداخت. وی این چنین گفت: «بزرگترین رنجی که کشاورزان می‌برند اقتصاد دستوری است. مسئولین آن بالا می‌نشینند و می‌گویند فلان محصول را بکارید یا نکارید. گویی که مایی که هر روز با این مسئله درگیریم، آگاهان مسئله نیستیم و آقایان پشت میز نشین بهتر از ما می‌دانند. امروز کشاورزان با حضور در شبکه‌های اجتماعی از کارشناسان و مقالات علمی مختلفی بهره می‌برند. ما ناتوان از مدیریت خردمند هستیم.»

نادر حامدی باغدار پسته در منطقه سیرجان در پایان جلسه به نبود نمایندگان در سطوح بالا در جمع اعتراض کرد. وی گفت: «۲۱۰ هزار هکتار باغ پسته در کل استان وجود دارد. هر هکتار یک تانکر سم لازم دارد و به ازای هر تانکر سم ۲ هزار لیتر آب لازم است. اگر فقط یک بار کل باغات استان کرمان سم‌پاشی شود، ۴۲۰ هزار مترمکعب آب لازم است، ولی اگر قرار باشد حداقل ۵ بار در سال سم‌پاشی کنیم ۲ میلیون و صد هزار مترمکعب آب مصرف می‌شود. سموم بی‌کیفیت باعث افزایش تعداد سم‌پاشی و در نتیجه مصرف چندباره آب است. ضروری است استانداردی حضور داشته باشند تا درباره وضعیت واردات سموم بی‌کیفیت پاسخگو باشد.»

در پایان صحبت‌های حاضران، بهروز زینلی با الهام از نتیجه بازی پازل که حاکی از سهم ذی‌نفعان در مسئله آب بود، این راه حل را اعلام کرد که برای

وهم‌اندیشی باشیم.»

وی در ادامه به مدیریت منابع آب و سپس شرایط گفت‌وگو پرداخت و گفت: «اولویت در مسئله آب، مدیریت منابع آب است و آن را ساده به دولت محدود نکنیم. محتوای صحبت‌های سخنرانان نشان داد قوانین خوبی هم قبل و بعد از انقلاب وجود داشته، ولی به خاطر ساختار از بالا به پایین مشارکت مردم را بر نمی‌انگیزد. سوال این است که چه کنیم فرایند تصمیم‌گیری به گونه‌ای باشد که از ابتدا تا انتها مشارکت مردم را در خود داشته باشد؟» سپس خانیکی با تأکید بر نگاه به مسئله آب به عنوان فرصت گفت: «در شرایط فعلی مسئله آب تنها از زاویه مخاطره بررسی می‌شود، مسئله آب جدی است، ولی تا وقتی اعتماد، امید اجتماعی، همبستگی اجتماعی دیده نشود، قابل حل شدن نیست. جامعه در مخاطره، جامعه‌ای نیست که بتواند گفت‌وگو کند. گفت‌وگو فرایند انتخابی با احساس اثرگذاری است. گفت‌وگو در شرایط نگرانی، ترس و خشونت صورت نمی‌گیرد.»

در پایان نشست، تصویری از پازل با قطعه‌هایی که هر کدام از حاضران بر روی صفحه آن قرار داده بودند روی صفحه نمایش سالن ظاهر شده بود. پازل تکمیل نشده بود. رویا اخلاص‌پور، مدیر پروژه مدیریت مشارکتی منابع آب زیرزمینی درباره این بازی توضیح داد: «ما در واقعیت نمی‌دانیم برای آب چه ایده‌آلی داریم، برای زمین خودمان حتی اگر هیچ محدودیتی نباشد، یک ایده‌آل نداریم، ولی فرض کنید می‌دانیم برای آب چه می‌خواهیم و می‌خواهیم آن ایده‌آل را بسازیم. امروز در این جلسه پازل چشم‌اندازمان را ساختیم. این تصویر کامل نشد، چون بسیاری نبودند. بعضی قطعه خود را پنهان کرده بودند. اطلاعات بسیاری پنهان است. بعضی رفته‌اند و بعضی قبول نکرده‌اند. یعنی بسیاری از گروه‌ها پای میز نمی‌آیند.»

وی در جمع‌بندی خود چنین اعلام کرد: «ما نیازمند گفت‌وگو هستیم تا بدانیم آن تصویر ایده‌آلی که برای آب داریم چیست. هنوز باور نداریم اگر با هم بنشینیم تصویر زیبایی ساخته خواهد شد. هنوز امیدواریم کسی پوستر زیبای آماده را دوباره روی دیوار برگرداند.»

به پایین و یک سویه طراحی می‌شود. مواجهه ما با ساختار اجتماعی به گونه‌ای بوده است که هنجارهایی را شکل داده و زمان آن رسیده که این هنجار را بشکنیم. گفت‌وگو با پیش شرط قابل درک بودن (برای ذی‌نفعان)، ادعای حقیقت و دوری از دروغ، ادعای صداقت با دوری از اثرگذاری براساس قدرت و آزادی در بیان قابل دستیابی است. با این چند پیش‌شرط گفت‌وگوی واقعی آغاز می‌شود.»

وی تأکید کرد: «در گفت‌وگو، قدرت نباید دخالت کند. اگر قدرت آمد، استدلال پنهان می‌شود و تنها معیار گفت‌وگو باید استدلال باشد و در آن صورت ما می‌توانیم به مدار بالاتری از حقیقت دسترسی پیدا کنیم. آزادی بیان در هر تعاملی و در هر ارتباطی یکی از پیش‌شرط‌هاست. اگر این چهار عنصر را نداشته باشیم گفت‌وگو اتفاق نمی‌افتد و شکننده است.»

جامعه در مخاطره، گفت‌وگو نمی‌کند

هادی خانیکی به عنوان آخرین سخنران پنل در ابتدا شیوه برگزاری نشست را قدرشمرد و تأکید کرد: «اگر قرار باشد از گفت‌وگو آغاز کنیم باید در عمل این کار را تمرین کنیم و سخنرانان را در موقعیت شنیدن بگذاریم تا این سوءتفاهم به وجود نیاید که کسی آمده ما را از رهنمودهای خود بهره‌مند کند، بلکه ما همگی باید در حال گفت‌وگو

اکبر نصرالهی نتایج تحقیق خود را از تحلیل محتوای شبکه یک به عنوان یک رسانه سراسری و شبکه ۵ تهران به عنوان رسانه محلی با این سوال که نگاه مختصان آب با آنچه در رسانه منعکس می‌شود چه قدر تناسب دارد این‌گونه شرح داد: «نتایج آماری نشان می‌دهد شبکه یک، رسانه سراسری و قدیمی‌ترین بخش خبری در مسئله آب پوشش حداقلی دارد، یعنی تنها یک درصد از اخبار به مسئله آب می‌پردازند، درحالی‌که مسئله بحران آب مربوط به کل کشور است. در شبکه ۵ ساعت ۱۸:۳۰، ۲ درصد اخبار و در خبر ساعت ۲۴ کمتر از یک درصد به مسئله آب پرداخته‌است. شکل پرداختن به مسئله جزئی و مقطعی است. زمان اختصاص شده به اخبار مرتبط با آب کمتر از ۳۰ ثانیه است؛ کمتر از ۳۰ ثانیه یعنی فقط اشاره به این که مسئولان چه گفتند.»

قدرت نباید در گفت‌وگو دخیل باشد

داریوش بوستانی به پیش شرط‌های گفت‌وگو و موانع آن پرداخت و در ادامه چند توصیه براساس تجربیات اجتماعی خود از گفت‌وگو ارائه کرد: «در شرایط فعلی صحبت‌های ما وارد دیالوگ نشده‌است. ما هنوز در مرحله منولوگ هستیم و با هم گفت‌وگو نمی‌کنیم. برنامه‌های ما کاملاً از بالا